

Едуард Крайников, канд. психол. наук, доц.
 Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев
 Константин Пильков, канд. юрид. наук, адвокат
 ЮФ "КайиЛенард"

КОПИНГ-СТРАТЕГИИ И МЕХАНИЗМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ ЛИЧНОСТИ В ПРЕОДОЛЕНИИ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ В АДВОКАТСКОЙ СРЕДЕ

В статье изложены результаты эмпирического исследования связи между преобладающими копинг-стратегиями и механизмами психологической защиты, которые используются адвокатами с синдромом эмоционального выгорания. У адвокатов со сложившимся синдромом эмоционального выгорания на очень высоком уровне выражен агрессивный юмор как своеобразный механизм психологической защиты. Анализ позволил установить, что эмоциональное выгорание связано с отсутствием в арсенале индивида адаптивных копинг-стратегий и общей напряженностью механизмов психологической защиты, а также с тем, что проявления агрессивного и самоуничижительного юмора индивида объединены со слабой выраженностью адаптивной копинг-модели вступления в социальный контакт.

Ключевые слова: копинг-стратегии, механизмы психологической защиты, эмоциональное выгорание, адвокатская среда.

Eduard Krainikov, PhD in Psychology, Assoc. Prof.
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv
 Konstantin Pilkov, PhD in Law, attorney
 Cai&Lenard Law firm

COPING STRATEGIES AND PSYCHOLOGICAL DEFENSE MECHANISMS OF THE PERSON TO OVERCOME BURNOUT IN THE ATTORNEYS COMMUNITY

The article presents the results of empirical study on the relationship between the dominant coping strategies and psychological defense mechanisms that are used by lawyers with the syndrome of emotional burnout. Attorneys with the existing syndrome of burnout demonstrate a very high level of aggressive humor as a kind of psychological defense mechanism. The analysis revealed that emotional burnout due to the lack in the arsenal of an individual's adaptive coping strategies and the overall intensity of psychological defense mechanisms as well as the fact that the manifestations of aggressive and self-deprecating humor of the individual combined with weak adaptive coping model of entry into social contact.

Keywords: coping strategies, psychological defense mechanisms, emotional burnout, lawyer environment.

УДК 159.99

Тамара Кушнірова, канд. психол. наук, доц.
 Інститут кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ, Київ
 Марина Чичуга, викладач
 Інститут кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ, Київ

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті проаналізовано основні поняття психологічної готовності працівників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях.

Визначено зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на психологічну готовність працівників СПС УВП до дій в екстремальних ситуаціях службової діяльності. Здійснено аналіз можливих наслідків впливу факторів професійної діяльності на особистість співробітників УВП.

Розкрито структуру психологічної готовності працівників СПС до дій в екстремальних ситуаціях, а саме: інтелектуальний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, мотиваційний та комунікативний компоненти.

Визначено загальні принципи та складові системи професійно-психологічного забезпечення службової діяльності працівників Державної кримінально-виконавчої служби України.

Ключові слова: психологічна готовність, екстремальні ситуації, психологічна підготовка, деструктивні психічні стани.

Постановка проблеми. Робота працівників соціально-психологічної служби установ виконання покарань за характером своєї діяльності відноситься до соціальної сфери. Професійна діяльність цих осіб є досить складною. Вона пов'язана зі специфічними умовами службової діяльності, постійним ризиком для життя і здоров'я, спілкуванням з засудженими, що здійснює значний вплив на особистість співробітника та може призводити до виникнення в персоналі деструктивних психічних станів, професійного вигорання та професійної деформації.

Деструктивні психічні стани працівників соціально-психологічної служби установ виконання покарань (далі – СПС УВП) є однією з актуальних проблем на даний час. Вони спричиняють руйнівну дію на психіку та дії працівників. Особливо це небезпечно в екстремальних ситуаціях службової діяльності, тому, що наявні в працівника СПС деструктивні психічні стани, такі як: тривожність, агресивність, нервово-психічна нестійкість, страх можуть негативно вплинути на професійну діяльність та завдати шкоди психічному і фізичному здоров'ю самого співробітника і тим, хто його оточує.

З метою профілактики деструктивних психічних станів необхідно здійснювати якісну психологічну підготовку цих осіб, у т. ч. формувати психологічну готовність працівників СПС УВП до дій в екстремальних ситуаціях.

Аналіз останніх джерел і публікацій.

Проблему психологічної підготовки, зокрема, формування психологічної готовності працівників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях вивчали такі науковці як: Д.О. Александров, В.Г. Андрюсюк, Я.Г. Бондаренко, Л.І. Казміренко, М.О. Котелюх, В.С. Медведєв, О.В. Петленко, О.В. Тімченко, Г.Х. Яворська, С.І. Яковенко.

Проте, незважаючи на численні розробки та дослідження вчених, проблема психологічної готовності працівників соціально-психологічної служби установ виконання покарань до дій в екстремальних ситуаціях службової діяльності є практично не дослідженою.

Мета статті полягає у висвітленні основних положень психологічної підготовки працівників соціально-психологічної служби установ виконання покарань.

Завдання:

- проаналізувати поняття психологічної готовності до дій в екстремальних ситуаціях;
- визначити фактори, які впливають на психологічну готовність працівників СПС УВП до дій в екстремальних умовах та наслідки їх впливу на особистість співробітників;
- розкрити структуру психологічної готовності працівників СПС до дій в екстремальних ситуаціях;

• визначити та проаналізувати складові системи психологічного забезпечення готовності працівників СПС до дій в екстремальних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В екстремальних умовах службової діяльності працівники УВП піддаються негативному впливу професійно-психологічних чинників, які здійснюють досить значний вплив на психіку й дії персоналу та впливають на результати виконання службових завдань.

Варто звернути увагу, що в роботі працівників СПС можуть виникати різні екстремальні ситуації. До таких можна віднести: ризик отримання стягнення, ризик звільнення з посади, підкуп, шантаж, пожежа, бунт, втечу засуджених, взяття в полон, захоплення в заручники, напад засуджених на персонал тощо.

Відомо, що екстремальні ситуації спричиняють значний вплив на психічний стан працівника і можуть призводити до нервового зриву, деструктивних психічних станів, зокрема, тривожності, депресії і, навіть, розвитку психосоматичних захворювань.

Екстремальні ситуації підвищеної складності, наприклад, бунт, втеча, взяття в полон, захоплення в заручники, напад на персонал вимагають від персоналу УВП діяти не шаблонно, а гнучко, винахідливо, напружуючи свої можливості, швидко приймати правильні рішення, реагувати на зміни негайно й адекватно, не відстаючи від темпу зміни обстановки й стрімкого розвитку подій.

Таким чином, психологічна підготовка працівників СПС УВП до дій в екстремальних ситуаціях є досить актуальною. Важливою складовою психологічної підготовки є психологічна готовність. Під нею ми розуміємо систему взаємопов'язаних властивостей, зокрема якостей особистості, які в поєднанні з професійними знаннями, вміннями та навичками забезпечують успішне виконання службових функцій.

Д.О. Александров, В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко зазначають, що психологічна готовність працівника – це сукупність якостей і властивостей особистості, що зумовлює стан змобілізованості психіки, налаштованість на найбільш доцільні, активні та рішучі дії в складних чи небезпечних умовах виконання службових обов'язків [1, с. 57].

Я.Г. Бондаренко, М.О. Котелю, О.В. Петленко зауважують, що готовність до професійної діяльності розглядається як стан, який передуює певній діяльності; стан, у якому концентруються можливості людини, які досягають вищого ступеня. Цей стан, як стверджують науковці, проявляється перед, під час виконання і під час завершення службового завдання. Стан готовності до професійної діяльності має різні рівні й компонентну структуру. Прояв готовності залежить від особливостей особистості й умов діяльності [2].

Г.Х. Яворська стверджує, що "важливо, щоб готовність до професійної діяльності була тривалою, усталеною, ґрунтувалась на досвіді, легко актуалізувалась; щоб не було потреби в її поновленні у зв'язку з нетиповою або надзвичайною професійною ситуацією, бо перенесення готовності до нових умов піддає її впливу зовнішніх і внутрішніх факторів" [3, с. 242].

Відповідно зазначимо, що до зовнішніх факторів, які впливають на психологічну готовність працівників СПС до дій в екстремальних ситуаціях відносяться: новизна та незвичайність, раптовість, стрімкість подій, дефіцит часу, високі навантаження, тривалі навантаження, невизначеність, ризик; до внутрішніх факторів: самооцінка працівника, його психофізіологічний стан, контроль рівнів власної емоційної стабільності та особистісної готовності.

Варто зауважити, що потрапивши в екстремальні умови, кожен працівник СПС УВП переживає великі, а подеколи і граничні навантаження, спостерігаючи за

всім, що відбувається, і виконуючи необхідні професійні дії. Він напружено міркує, оцінює, робить для себе висновки, приймає рішення, мобілізує власні сили і можливості, переборює внутрішні труднощі невпевненість і коливання, підкорює свою поведінку службовому обов'язку, вирішенню професійних задач. Те, що відбувається в його психіці, неминуче відбивається на якості професійних дій працівника, причому не однозначно.

Експериментально встановлено, що екстремально-психологічні фактори позитивно впливають на психіку професіонала правоохоронця, якщо він якісно підготовлений морально і психологічно. Для його психічної діяльності в екстремальних умовах характерними є:

- загострене почуття обов'язку, відповідальності і рішучості, поєднане з бажанням безумовно і якісно вирішувати службові задачі;

- повна самомобілізованість, прояв сил і можливостей в процесі вирішення задач;

- підвищена енергійність і активність, велика наполегливість і завзятість у досягненні мети;

- діяльнісний максималізм, який виявляється в прагненні домогтися результату, причому найвищого і безумовного;

- підвищена пильність, уважність, спостережливість, швидка і чітка робота думок;

- зібраність і постійна готовність до будь-яких несподіванок, до швидких реакцій на зміну обстановки і виникнення небезпеки;

- стійкість до тимчасових невдач, тощо.

Тому дії працівників СПС, які психологічно підготовлені до дій в екстремальних умовах, відрізняються високою якістю, підвищеною чіткістю, влучністю у використанні вогнепальної зброї, результативністю. Багато хто з працівників в екстремальних умовах відчувають професійний азарт і задоволення.

Проте на недостатньо підготовлених у професійному, моральному і психологічному відношенні працівників СПС екстремальні ситуації і властиві їм чинники здійснюють негативний вплив. Вченими, які займалися дослідженням даної проблеми, і нашими спостереженнями встановлено, що у психічній діяльності таких працівників переважають:

- перехід інтенсивності психічної напруги за межі корисності;

- занепокоєння, розгубленість, нерішучість, уповільненість реакцій;

- острах невдачі, відповідальності, підпорядкування своїй поведінки мотиву уникнення невдачі за будь-яку ціну (замість прагнення до максимально можливого успіху);

- погіршення кмітливості, спостережливості, оцінки обстановки, прояву погіршення пам'яті й ілюзій сприйняття;

- зниження активності, наполегливості, завзятості, спритності і винахідливості в досягненні мети, підвищення схильності до пошуку виправдань;

- постійне почуття слабкості, втоми, безсилля, невміння мобілізуватися;

- загострення почуття самозбереження, що охоплює часом всю свідомість і стає єдиним мотивом вчинків;

- зростання дратівливості, втрата контролю над собою.

Ці негативні прояви в психічній діяльності відбиваються на діях і вчинках. При переході через межу корисності напруги і появи перенапруги (дистресу) в першу чергу втрачаються творча здатність, адекватне розуміння того, що відбувається; дії робляться стереотипними та недоцільними. При подальшому зростанні інтенсивності психічної напруги під впливом негативних психологічних явищ починають з'являтися помилки навіть у відпрацьованих уміннях і навичках, їх кількість

поступово збільшується, результативність діяльності швидко зменшується. При виникненні граничної напруги з'являються фатальні помилки (наприклад, водій авто-машини замість педалі гальма натискає на педаль газу, а потім, якщо залишається живим, ніяк не може пояснити, чому він це зробив); всілякі інструкції і рекомендації "вилітають з голови"; виникають прояви відвертого боягузтва, відмови від виконання ризикованих доручень, обману, нечесності, беззвільності тощо.

Якщо перенапруга продовжує збільшуватися і далі переходить критичну межу, настає *поза межову напругу* і відбувається злам психічної діяльності – втрата здатності розуміти навколишнє і звітувати щодо власної поведінки. Злам може втілюватись в гальмуванні поведінки (ступор, психологічний шок, заціпеніння, повна пасивність і байдужість, втрата свідомості, тощо) чи істеричній поведінці (панічна, безглузда, хаотична поведінка).

Тому, з метою запобігання негативним явищам, необхідно формувати психологічну готовність до дій в екстремальних ситуаціях.

В структурі психологічної готовності можна визначити такі компоненти: інтелектуальний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, мотиваційний, комунікативний.

Основа першого компоненту складають інтелектуальні здібності, професійні знання та вміння їх застосувати на практиці.

До емоційно-вольового віднесемо: психічну стійкість, саморегуляцію, впевненість, рішучість, сміливість, самоконтроль.

Особливість психофізіологічного компоненту полягає в здатності вільно керувати своєю поведінкою і поведінкою інших, професійній працездатності, активності, витримці, рівноваженості, тобто властивості особистості, які будуть забезпечувати високу працездатність у виконанні професійних функцій.

Одним з важливих компонентів є мотиваційний компонент, тобто бажання працювати, установка на активні та рішучі дії.

Також важливим для цілої структури психологічної готовності працівників СПС до дій в екстремальних ситуаціях є комунікативний компонент, а саме: вміння здійснювати психологічний вплив на людей через переконавання та навіювання, вміння долати психологічні бар'єри при встановленні психологічного контакту, вміння вести переговори, здійснювати маніпулятивний вплив та протидіяти йому.

Таким чином, при психологічній підготовці працівників СПС до дій в екстремальних ситуаціях варто звертати увагу на вищезазначені компоненти. Це сприятиме формуванню психологічної готовності співробітників УВП до дій в екстремальних умовах службової діяльності.

Також необхідно зазначити, що з метою отримання ефективного результату психологічної підготовки працівників СПС до дій в екстремальних ситуаціях важливою є діяльність цілої системи психологічного забезпечення, яка повинна бути спрямована на:

- удосконалення професійно важливих властивостей та якостей, формування та підтримання високого рівня професійної готовності;
- максимально ефективне виконання професійних функцій, в тому числі в умовах нестандартного реагування;
- зведення до мінімуму шкоди від впливу на працівників небезпечних для здоров'я психогенних факторів.

Зрозуміло, що робота в умовах підвищеного ризику це лише одна з особливостей діяльності працівників ДКВС, яка повинна проводитися з урахуванням можли-

востей персоналу до ефективного виконання службових функцій. Це можливо за кількох умов:

- ефективного професійного добору кадрів;
- створення системи професійної підготовки кадрів;
- підвищення ефективності системи перепідготовки персоналу;
- оптимізації системи підвищення кваліфікації персоналу;
- морально-психологічної, матеріальної та фінансової захищеності персоналу;
- створення системи гідного соціального захисту персоналу.

Кожна із означених умов потребує розгорнутого аналізу і цілої системи напрямків розвитку, але мусимо бути відвертими у тому, що без достатньої уваги до організації функціонування систем, вони стають некеріваними і розвиваються за внутрішніми законами. До часу, коли існує інерційний механізм звички та ригідності, система може бути у відносній стабільності, але точка критичного переходу може стати точкою неповернення і тоді результати можуть бути непрогнозованими або прогнозовано не бажаними.

На наш погляд, загальні підходи до комплектування кримінально-виконавчої системи кваліфікованим персоналом повинні базуватися на основних принципових позиціях, зокрема:

- підвищення вимог до підготовленості, моральних та ділових якостей кандидатів на керівні посади в органах та установах виконання покарань;
- підвищення вимогливості до посадових осіб за якість добору та професійної підготовки персоналу;
- уточнення кваліфікаційних характеристик та коригування функціональних обов'язків особового складу;
- організацію навчання керівних кадрів органів та установ виконання покарань, згідно сучасних вимог до управління персоналом;
- впровадження науково обґрунтованих та практично доцільних програм підготовки різних категорій персоналу;
- впровадження навчальних програм підготовки персоналу до роботи з різними категоріями засуджених;
- орієнтацію навчання персоналу в напрямку дотримання прав людини та гуманізації системи виконання покарань;
- формування у персоналу навичок ефективної взаємодії з засудженими, точного та якісного виконання ними службових обов'язків тощо.

Будь-яка з перерахованих вище позицій потребуватиме системного розгляду і створення додаткових механізмів для її реалізації та буде успішною лише за умови комплексного, системного та професійного підходу.

На часі реформування кримінально-виконавчої системи, окремим питанням необхідно ставити проблему психологічного забезпечення службової діяльності працівників ДКВС, яка повинна включати наступні напрями:

Професійний психологічний відбір.

Психологічне супроводження проходження служби.

Професійно-психологічну підготовку.

Психологічну підтримку проведення оперативно-службових заходів.

Формування системи психологічного забезпечення службової діяльності працівників ДКВС можливо за умови створення комплексної структури, яка складається з кваліфікованих спеціалістів, має чітку і прозору логістику, мобільність і здатність до реагування на місцях.

Висновок. Отже, зрозуміло, що проблеми ефективної підготовки персоналу до дій в екстремальних ситуаціях це лише один з конкретних напрямків діяльності, який буде неможливо реалізувати без системного реформування кримінально-виконавчої системи, підвищення

авторитету діяльності соціально-психологічної служби, її комплектування кваліфікованими спеціалістами.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та впровадженні в систему професійно-психологічної підготовки працівників соціально-психологічної служби установ виконання покарань авторської тренінгової програми, спрямованої на формування психологічної готовності до дій в екстремальних ситуаціях службової діяльності.

Тамара Кушнирова, канд. психол. наук, доц.

Інститут кримінально-исполнительной службы Национальной академии внутренних дел, Киев

Марина Чичуга, преподаватель

Інститут кримінально-исполнительной службы Национальной академии внутренних дел, Киев

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА РАБОТНИКОВ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ К ДЕЙСТВИЯМ В ЭКСТРЕМАЛЬНЫХ СИТУАЦИЯХ СЛУЖЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье проанализированы основные понятия психологической готовности сотрудников правоохранительных органов к действиям в экстремальных ситуациях.

Определены внешние и внутренние факторы, влияющие на психологическую готовность работников СПС УИН к действиям в экстремальных ситуациях служебной деятельности. Осуществлен анализ возможных последствий влияния факторов профессиональной деятельности на личность сотрудников УИН.

Раскрыта структура психологической готовности сотрудников СПС к действиям в экстремальных ситуациях, а именно: интеллектуальный, эмоционально-волевой, психофизиологический, мотивационный и коммуникативный компоненты.

Определены общие принципы и составляющие системы профессионально-психологического обеспечения служебной деятельности работников Государственной уголовно-исполнительной службы Украины.

Ключевые слова: психологическая готовность, экстремальные ситуации, психологическая подготовка, деструктивные психические состояния.

Tamara Kushnirova, PhD, Assoc. Prof.

Penitentiary Institute of National Police Academy, Kyiv;

Marina Chichuga, lecturer

Penitentiary Institute of National Police Academy, Kyiv

PSYCHOLOGICAL TRAINING OF EMPLOYEES OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL SERVICES TO ACT IN EXTREME SITUATIONS OFFICIAL ACTIVITY

The article analyzes the basic concepts of psychological readiness of employees of law enforcement agencies to actions in extreme situations.

Identified external and internal factors influencing psychological readiness of employees of the socio-psychological service of the institutions of execution of punishments to the actions in extreme situations official activity. The analysis of possible consequences of influence of professional factors on the identity of the people of the institutions of execution of punishments.

The structure of psychological readiness of employees of socio-psychological service for action in extreme situations, namely: intellectual, emotional-volitional, physiological, motivational, and communicative components.

General principles and components of professional-psychological support of professional activities of personnel of the State criminal-Executive service of Ukraine.

Keywords: psychological readiness, extreme situations, psychological preparation, destructive mental state.

УДК 159.9.01

Аліна Лобанова, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНТУЇЦІЇ ОСІБ МАТЕМАТИЧНОГО ТА ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті представлено результати емпіричного дослідження розвитку інтуїції особистостей математичного та гуманітарного спрямування. На основі порівняльного аналізу визначено спільні та відмінні риси для двох груп, враховуючи характеристики їх мисленнєвих процесів.

Ключові слова: інтуїція, інтуїтивна здатність, порівняльний аналіз, здатність до прогнозування, мисленнєві процеси.

Постановка проблеми. На сучасному етапі, коли розвиток науки і техніки досягли свого апогею, першочерговим стає завдання актуалізації внутрішніх ресурсів особистості. Розширення когнітивних можливостей сприяє підвищенню продуктивності людини у різних сферах життєдіяльності. Інтуїція є тією складовою особистості, що допомагає приймати рішення, орієнтуватися, взаємодіяти з оточуючими. Для успішної роботи з кожним феноменом, потрібно чітко розуміти його специфіку, саме тому вирішено дослідити інтуїцію в залежності від спрямованості особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про переважну розробку феномену інтуїції у філософському аспекті. Для психології надзвичайно важливо знайти практичні моменти, які дозволяти взаємодіяти з нею.

Мета даної статті представити результати порівняльного аналізу розвитку інтуїції осіб математичного та гуманітарного спрямування.

Список використаних джерел

1. Александров Д.О. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями: Навч. посібник / Д.О. Александров, В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко та ін. За заг. ред. Л.І. Казміренка, Є.М. Моїсєєва (Вид. 3-є, доопр. та доп.). – К.: КНТ, 2008. – 152 с.

2. Бондаренко Я.Г. Формування психологічної готовності працівників ОВС до дій в екстремальних умовах / Я.Г. Бондаренко, М.О. Котельюк, О.В. Петленко // Право і безпека. – № 1. – 2015. – С. 91–96.

3. Яворська Г.Х. Професійна готовність до дій в нетипових ситуаціях у працівників особового складу спеціального підрозділу ОВС України / Г.Х. Яворська, В.Є. Рудницький // Наука і освіта. – № 1-2. – 2013. – С. 241–244.

Надійшла до редколегії 04.04.16

Виклад основного матеріалу. За робоче визначення беремо поняття інтуїції, наведене в словнику А.В. Петровського та М.Г. Ярошевського. Інтуїція (intuitio, від лат. interior) буквально означає "пильно дивлюся" – це здатність досягнення істини шляхом прямого її осягнення без обґрунтування за допомогою доведення [2].

У вітчизняній психології інтуїцію прийнято досліджувати через когнітивні процеси. Зокрема, у роботах Я.А. Пономарьова зазначено, що інтуїція здійснюється у вигляді переносу неусвідомлюваного продукту мисленнєвої діяльності у свідому сферу [1]. Завдяки таким науковим надбанням, можемо стверджувати, що дане дослідження має надійне теоретичне підґрунтя.

Безпосередньо емпіричне дослідження проводилося на двох групах досліджуваних: група 1 – аспіранти факультетів гуманітарного спрямування (а саме філологічного та психологічного); група 2 – аспіранти факультетів математичного спрямування (механіко-математичного,